

MIHAI RĂDULESCU

Traiul și sfârșitul lui Ion Flueraș la Gherla

Victor Frunză, în *Istoria comunismului în România* (București: EVF, 1999, Ediția a III-a), califică un discurs al deputatului de Hunedoara Ion Flueraș, susținut în Parlament, ca: „meritând a sta într-o antologie a oratoriei române” (p.346). Vom cita, după același, un fragment din discursul pomenit, asociindu-ne opiniei sale pentru eleganța dovedită în răspunsul său de către cuvântător – a cărei adresare putea fi încărcată de vrăjmășie – pentru fina ironie aruncată membrilor Partidului Național, pentru demnitatea rememorărilor privitoare la rolul jucat de el însuși în finalizarea Unirii.

„La Aleșd, domnii ardeleni își aduc aminte că nu muncitorii industriali, ci muncitorii țărani au aparținut Partidului Social-Democrat. Aici, în anul 1904, la o întrunire la care a fost să vorbească și Francisk Koshuth, muncitorii țărani au întrerupt pe vorbitor, manifestându-și neîncrederea. Atunci jandarmii le-au răspuns cu gloanțe. Peste douăzeci de oameni, dacă îmi aduc bine aminte, au murit. Vreo șase au căzut morți pe teren și ceilalți au murit la cășile lor și spitalele din Oradea. Despre cazul acesta nici Partidul Național nu-și prea amintește, întrucât țărani aceia nu i-au aparținut: ei aparțineau Partidului Social-Democrat.

Nu am amintit aceasta ca să fac o acuzație, ci ca o dovadă față de domnul Goga, că și țărani au aparținut Partidului Social-Democrat, nu numai muncitorimea industrială. (...)

Noi am susținut cu tărie rezoluțiunea de la Alba-Iulia. Ba ceva mai mult: eu pot afirma aici și o pot dovedi la nevoie (cu manuscrisul domnului Goldiș, scris în fața domnului Cicio-Pop), că în proiectul rezoluțiunii au fost dictate de modesta mea persoană revendicările Partidului Social-Democrat, pentru a duce mai departe față de orice

Mihai Rădulescu

evenimente care ni se vor pune în cale.” (p. 346-347, preluat după: „Discursul tovarășului Ion Flueraș la Mesaj. Scurtă privire asupra trecutului mișcării socialiste din Ardeal”, „Socialismul” organul P. S. din România, nr. 6 din 27 ianuarie 1929).

Personajul care ne reține atenția a făcut parte din delegația Partidului Socialist din România la Internaționala a III-a Comunistă de la Moscova, numită prescurtat: Komintern, în vederea afilierei la secția Română a Internaționalei a Partidului Socialist-Comunist, înființat cu acel prilej, la data de 8 mai 1921. Apoi a fost exclus din acesta, dimpreună cu Jumanca, Grigorovici, dr. Ghelerter, Gheller și alții, la ordinul Moscovei. Tot atunci s-a recomandat și executarea lui.

Cea din urmă, însă, a fost întârziată treizeci de ani și a avut loc în penitenciarul Gherla, în 1953, plătindu-i victimei ultimul său refuz de colaborare cu foștii ei «tovarăși» deveniți între timp călăii săi. Studiul de față urmărește tocmai elucidarea împrejurărilor acelei crime.

În *Istoria* de la care am pornit sunt numite două temnițe ca loc unde s-a săvârșit această crimă politică: Aiudul (p. 346) și Gherla (p. 347, Notă la Ediția a III-a), nici una corectând-o pe cealaltă deoarece, probabil, autorul nu dobândise o certitudine din zvonurile născute și care au circulat în lumea penitenciarelor și s-au revărsat în lumea liberă ulterior, o dată cu slobozirea unuia sau altuia dintre purtătorii lor.

Pentru importanța ei, în cazul în speță, vom cita și din „Nota” la care ne-am referit: „(Ion Flueraș) a fost ucis în iunie 1953, bătut cu saci de nisip, la Gherla, într-o celulă de la parterul închisorii, (iar) după ce a fost maltratat, a fost târât pe scări, cu capul zbătându-i-se pe toate treptele. Asasinii au fost tot deținuți, studenți legionari, cărora li se dăduse mână liberă în închisoare, cu condiția de a ucide în bătai anumite persoane semnalate de administrația închisorii. Numele ucigașilor este: Hențeș (și) Guberian, studenți legionari, ajutați de Reck, care ispășea o pedeapsă de 20 de ani, pentru că în 1940, când era șef al U.T.C., a predat Siguranței un număr de tineri comuniști. Flueraș refuzase să scrie o scrisoare de adeziune la P.M.R. În închisoare s-a purtat ca un ardelean de caracter.” Sursa informației este un grec național-țărănist, eliberat din închisoare prin diligențele statului său de origine. El a expediat o scrisoare conținând aceste rememorări lui Eftimie Gherman, la Paris, care, la rândul său, a introdus într-o corespondență către Pamfil Șeicaru o fotocopie a mărturiei. Astăzi ea se găsește în arhiva Victor Frunză.

Izvorul trebuie amendat în mai multe locuri.

În primul rând în privința a ce a însemnat „reeducarea” desfășurată în acea temniță, fenomen la care se face aluzie în „Notă” în chip eronat. Nu era vorba despre o mână de tineri legionari cărora li se îngăduia să-și facă de cap în penitenciar, cum se sugerează în text, cu condiția săucidă la indicațiile conducerii penitenciarului deținuți de care aceasta voia să scape. Operațiunea, ce a durat doi-trei ani, începând cu primii ei pași de la Suceava, a luat o amploare nebănuită la Pitești și a devenit la Gherla un calvar de o oroare fără paralel. Ea a fost inițiată de Securitate în vederea distrugerii fizice și mai ales morale tocmai a tineretului legionar cu ajutorul – culmea! – al tineretului legionar aflat tot îndărătul gratiilor, îndemnat, împins și susținut mai mult sau mai puțin pe față de către

administrația închisorilor respective. Atât în rândul victimelor (în mod special la Gherla), cât și al călăilor, s-au numărat unii deținuți provenind și din alte grupări sau partide. Un exemplu curios este tocmai conducătorul din acel moment al reeducărilor de la Gherla, bănățeanul numit Juberian (nu Guberian, cum l-a confundat autorul epistolei). Conform procesului verbal de interogatoriu din 17 Iulie 1953, luat aceluia de către locotenentul major de Securitate Vintilă Romeo, Constantin Juberian s-a „strecurat în P.M.R. din P.S.D., din anul 1947 Mai”, adăugându-se și că fusese și „în organizația legionară F.D.C. din Caransebeș (...) din 1942 până la începuturile anului 1948” (*Documente ale procesului reeducării din închisorile Pitești, Gherla*, București: Editura Vreamea, 1995, p. 527) sau, în cuvintele sentinței: „recunoaște că la Cluj, în 1947, s-a încadrat (...) în organizația lui Bohotici și în U.N.S.R., unde s-a evidențiat pentru a ocupa posturi înalte și să ducă activitatea nestingherit. Recunoaște că a făcut tot ce i s-a cerut de Bohotici, dând informații din P.C.R.” (p. 739). Cele precedente vădesc nu o oarecare versatilitate politică, ci o ubicuitate impunând a fi pusă sub semnul mirării. Era ea posibilă numai în scenariile celor care imaginau anchetele politicilor – cum ne vine a crede –, ori de tipul acelora născocite chiar de către unii anchetați, cum a fost cazul cu Bellu Zilber care, în nădejdea eliberării, a slujit execuției a însuși ministrului Justiției din guvernul comunist, Lucrețiu Pătrășcanu, cel mai bun prieten al său? Sau se datora ea scenariilor conducătorilor legionari ai lui Juberian, cum acuză el în anchetă? Ori, pur și simplu, Juberian era acela care și-a ales să se folosească de două luni pentru a scăpa basma curată într-o epocă deloc sigură și a-și clădi un viitor?

Contrazicând aparenta debilitate a caracterului său, Ion Voin declară: „La venirea domnului director, deținutul GEBAC i-a raportat că ne-a bătut (comitetul de demascare din celula respectivă) pentru că din cauza noastră, care ne menținem pe poziție legionară, au fost ei aduși înapoi de la canal și că vor să înceapă demascarea noastră, reclamându-l cu această ocazie pe deținutul JUBERIANU (transcriere într-alt fel greșită decât anterior) din lotul nostru, cum că acesta afară fusese și membru de partid și legionar și că aici în penitenciar tot legionar este.

La auzul celor raportate de GEBAC dl director a spus că este de acord cu demascarea însă fără bătaie, iar în legătură cu JUBERIANU i-a spus că bine i-a făcut, dându-i și dânsu(l) 2 pumni” (p. 558-9). Din precedentele, ar reieși că Juberian optase pentru una dintre cele două culori în care se îmbrăcase înainte de arestare, anume pentru cea verde.

De altfel, atunci când evenimentele se precipitau afară, în libertate, el „s-a înarmat cu un revolver, să se apere de Securitate și să fugă în munți, la Blănaru, dar văzând că situația lui Blănaru este neclară, s-a lăsat să fie arestat” (p. 739). Disperarea sa demisionară nu este plauzibilă, deși, comparată cu abdicarea de la idealurile sale anterioare, săvârșită în pușcărie, și cu vertiginoasa lui ascensiune în ierarhia reeducatorilor, seamănă cu toate oscilațiile sale până la cea supremă: după ce a ajuns să conducă reeducările de la Gherla, reintrând în anchetă tocmai pentru crimele săvârșite, cuprins de remușcări, încearcă să se sinucidă.

Reluând în grabă, Juberian era măcar pe jumătate comunist! În temeiul acestei

situații, oare îi vom aplica și lui cele afirmate despre altcineva în aceeași colecție de procese verbale? „Dintre cei din cameră singurul care nu a fost bătut a fost GHEORGHIEȘ DUMITRU pe care ȚURCANU EUGEN l-a socotit mai sincer deoarece fusese U.T.M.-ist cu toate că era condamnat la 10 ani și apoi l-a luat și pe el în comitetul de reeducare” (p. 531). Nu, pentru că spre deosebire de Dumitru Gheorghieș, Juberian trebuie să fi fost torturat din plin, deoarece până și în Sentința Nr. 32 a Tribunalului Militar pentru Unitățile M.A.I., dată în 10 noiembrie 1954, se recunoaște că: „La începutul lunii mai 1949, fiind transferat la penitenciarul Pitești, acuzatul Juberian a desfășurat o activitate legionară fătășă, ținând ședințe, purtând discuții cu caracter legionar, cântând cântece legionare, participând la ajutorul legionar, rugăciuni legionare etc., activitate pe care a dus-o până în ianuarie 1950, când a fost chemat de Țurcanu Eugen și forțat să se încadreze în așa zisa «reeducare»” (p. 737, sublinierea ne aparține). Același lucru declară și el în 21 iulie 1953 („în martie 1950 am fost forțat să intru în așa zisa reeducare”, p. 530). Declarațiile de acest gen ascund suferințe cutremurătoare: „Hanu Constantin i-a propus să urmeze sfatul lui Țurcanu, n-a voit, dar luând contact cu Țurcanu la baie, a fost forțat de acesta să intre în acțiunea de «reeducare» și astfel a devenit omul lui de încredere” (p. 739).

De altfel, alături de propriile aluzii ale lui Juberian la tortura suferită, pe care le-am văzut, Dumitru Bordeianu aduce mărturii indubitabile cu privire la tentativele reeducatorilor de a-i modifica firea, crezul și gândirea studentului de origine bănățeană.

Pentru el, Juberian era „un tânăr cu reale posibilități intelectuale”. L-a cunoscut în camera 2 parter, la penitenciarul din Pitești, în 1950, pe la începutul verii. Fusese aruncat pe ciment, alături de ceilalți cinci aduși acolo. Purta urme atât de cumplite ale pumnilor încasați încât nu mai izbuteai să-i citești pe chip trăsăturile. „Nu se mai putea ține pe picioare; i-am reținut numele de la șeful comitetului de tortură, Prisăcaru, care anunțase că a adus în camera noastră pe unul «din cei mai fanatici legionari». «Îl vedeți cum arată, noi îl vom lecui pentru totdeauna de fanatismul său față de Mișcarea Legionară. Și aceasta nu este decât începutul», a continuat el.” A rămas nemâncat zilele următoare, nu de voie, ci din neputință a trupului vlăguit și din interdicția torționarilor, refuzându-i-se până și dezalterarea. Cât au stat împreună, nu a mai fost torturat. Însă, după plecarea din cameră a naratorului, i-a parvenit știrea că s-a reluat chinul lui Juberian. „Ceea ce s-a întâmplat acolo, până la plecarea noastră din Pitești, și ce am văzut cu ochii mei că s-a petrecut cu el în acea cameră, explică, printre altele, căderea lui” (*Mărturisiri din mlaștina disperării*, București: Editura Scara, 2001, Ediția a II-a, p.347-348).

Informațiile inedite ale domnului Timofei N. Mândru, expediate nouă prin poștă, mărturia lui – așa cum se va vedea ulterior – având o mare pondere în elucidarea împrejurărilor ce au condus la sfârșitul social-democratului Flueraș – ne ajută să înțelegem de pe acum mai bine rolul jucat de Juberian în conducerea reeducărilor de la Gherla: „Juberian Constantin (Costică) – fost reeducator principal în «demascările» din penitenciarele Pitești și Gherla, și care, după plecarea reeducatorilor șefi Țurcanu Eugen și Popa Alexandru (Țanu), până pe la începutul

lunii martie 1952, împreună cu deținuții reeducatori principali Mărtinuș Alexandru și Livinschi Mihai (Mieluță), a condus «demascările» de la data de 20 decembrie 1951 până la data de 6 ianuarie 1952, iar de la data de 6 ianuarie 1952 până pe la începutul lunii martie 1952, împreună cu Mărtinuș Alex. și Livinschi M., a condus acțiunea de reeducare din Penit. Gherla [atenție la diferențierea între acțiunea de demascare și aceea de reeducare, pe care o face judicios autorul], dată după care deținutul Juberian Const., singur, a condus reeducarea până în inclusiv luna iulie 1952, când a fost luat la M.A.I., pentru cercetări.”

În încheiere, respectul pentru suferința umană ne îndeamnă să insistăm asupra faptului că, în perioada anchetei privitoare la activitatea de demascare și reeducare, ce i-a premers executarea, Juberian a făcut o tentativă de sinucidere. Ea nu poate decât impune ideea că, dincolo de toate modificările sufletești la care fusese supus prin tortură, Juberian (nici măcar acest mare călău!) nu fusese transformat totalmente într-un robot dispus să rămână pe totdeauna omul Securității...

După cum s-a văzut (și vom mai repeta) și Ștefan Reck (sau: Rek) – al doilea din echipa ce l-a ucis pe Flueraș – era tot comunist. Lui i-a lăsat moștenire Juberian conducerea reeducărilor de la Gherla, după plecarea sa, „deoarece el nu era legionar și prezenta mai multă încredere în fața conducerii penitenciarului” (*Documente ale procesului...*, p. 537). De altfel, omul avea o experiență mai veche decât toți colegii săi în... arta „demascărilor” prin bătaie.

Să apelăm la amintirile lui Aurel I. Obreja, așa cum apar în cartea mea: *Casa lacrimilor neplânse. Martor al acuzării în procesul „reeducatorilor”* (București: Editura Ramida, 1993). Vom profita de prilej pentru a atrage atenția cititorului că rememorările nu sunt totdeauna sigure – ceea ce fiecare dintre noi cunoaște din experiență proprie atunci când e vorba despre amintirile personale –, cum se întâmplă aici cu numele de botez al respectivului tortionar; iar în cazul când ni se relatează fapte la care povestitorul nu a fost martor ocular, ci i-au fost încredințate de altcineva, este foarte posibil ca ele să facă parte din antologia de legende de penitenciar circulând din gură în gură în lumea foștilor deținuți, legende ce reflectă atât de bine așteptările celorlalți condamnați cu privire la eroul lor încât sunt acceptate unanim ca adevăr.

Pentru sculptorul Aurel Obreja, numele mic al viitorului ucigaș era Ludovik. El se asociase cu Ardeleanu, un alt comunist care-și denunțase, pe timpul lui Antonescu, tovarășii, ca și precedentul. Aceștia, la Fortul nr. 13 Jilava, aveau un fel de baracă, pe secția I, unde îi anchetau pe colegii din temniță cu privire la ce se discuta prin camere. Punându-li-se un sac în cap, după metoda din acele timpuri, pentru a nu ști unde erau duși, chemau la ei deținuți, pe care, dacă aceștia refuzau – cum era firesc – să le răspundă întrebărilor, îi băteau. „Cum am aflat noi cine erau anchetatorii? Baraca lor avea un om s-o-ngrijească, un ungar. Vreun deținut sau vreun milițian s-a dus să-și facă treaba mică pe baraca unde-și aveau birourile Reck și Ardeleanu. Ungurul, revoltat, i-a făcut scandal, recurgând la numele celor doi ca al unor sperietori de ciori. Așa s-a aflat cine erau acei mari ticăloși care ne anchetau acolo. Așa au început «reeducările». – Ce s-a întâmplat cu ei ulterior? – l-am întâlnit la Gherla, mai târziu. Unul era șef

la tâmplărie, în fabrică, șef politic. Secția era condusă de ajutorul lui, Șimon, un ungar. – N-au fost integrați în echipa lui Țurcanu? – Nuuu! Aveau regim aparte. – Nici n-au fost judecați și condamnați pentru aceste anchete cu bătaie? – Nici” (p. 152-153).

Compozitorul Traian Popescu își amintește că, în 1950, când se afla în camera 6 Reduit, alături de alți 200-245 deținuți, „în una din seri, prin luna iunie, este scos din cameră Mircea Vulcănescu, care se reîntoarce după circa 3 zile, bătut cumplit cu un sac de nisip, cum ne-a mărturisit. Bătaia a avut loc la o baracă aflată în curtea interioară a camerelor care formau «Secțiile 1 și 2». A fost ținut apoi și în celula de pedeapsă cu apă pe jos din «Turela Reduit». Aici a contractat o răceală puternică, apoi un T.B.C. care i-a fost fatal la Aiud, unde a intrat în «cele veșnice».”

Fostul consilier juridic al ziarului „Universul”, avocatul Ion Nedelescu, i-a urmat peste câteva zile. Fu adus înapoi două zile mai târziu: îi lipsea un dinte. Istorisi despre o bătaie similară, în aceeași baracă. „Acolo, nu a putut zări pe sub gluga pe care o avea pe cap decât pe milițianul Ivănică. La circa o săptămână, sunt luat și eu, dus la aceeași baracă, dezbrăcat și ținut până dimineața cu lanțuri la picioare și cătușe la mâini, fără însă a mi se face altceva și fără a fi întreat nimic. Din când în când auzeam în jurul meu zăngănit de lanțuri, dar atât” (*Experimentul Pitești. Terorismul din închisorile Pitești, Gherla, Canal, Tg. Ocna. Atacul brutalității asupra conștiinței*, București, Crater, 2000, p. 29). În 1952, la Gherla, îl întâlnește în fabrică pe Reck. Cel din urmă îl întreabă, într-o bună zi, dacă îl cunoștea. La răspunsul negativ al naratorului, insistă zicând că lui personal îi era cunoscut din baraca de la Jilava.

Dumitru Bordeianu afirmă că Ștefan Reck n-ar fi fost român [într-adevăr, domnul Gelu Gheorghiu, un alt fost deținut la Gherla, bănuiește că ar fi fost șvab sau sas], că a rămas șeful biroului organizatoric al fabricii de la Gherla, în locul lui Constantin Juberian, până la sfârșitul anului 1953, că avea o atitudine rațională și moderată când se discutau cu el chestiuni legate de producție. „Cât privește asasinarea lui Flueraș”, îl disculpă el atât pe denunțatorul comuniștilor, cât și pe precedentul, „nu știu și nu am garanția că Rek și Juberian ar fi fost direct implicați, autor fizic și moral (al ei) fiind căpitanul Goiciu, (...) director al închisorii” (*Mărturii din...*, p. 348).

Conform lui Timofei N. Mândru, Rek avea între 37 și 40 de ani, în perioada când era conducător la Gherla; el suferise o nouă condamnare de 20 sau 25 de ani muncă silnică.

Torționarul Nicolae Henteș (Henteș?) – al treilea ucigaș – apare în două rânduri citat în procesul verbal de interogatoriu din 13 Aprilie 1952, de la Baia Sprie, luat lui Constantin Teja de către sublocotenentul Filip Vladimir („am fost bătut zi de zi timp de două săptămâni de Păvăloaie Vasile, Popescu Gheorghe, Dvoenchiu Victor, Henteș Nicolae și Șindrilari Aurel”, *Documente ale procesului...*, p. 17). Numai Timofei N. Mândru contribuie cu anumite amănunte portretistice și coordonate socio-politice la cunoașterea lui: „(A) fost elev înainte de arestare, condamnat câțiva ani pentru activitate legionară – F.D.C., de statură mijlocie, talia mijlocie; cam efeminat, ca aspect și fizionomie. Despre Henteș Nicolae,

reeducatorul Stoian Ion spunea: «ăsta, parcă-i dameză...» Henteș Nicolae a venit de la Penit. Târgșor la Penit. Gherla, în luna decembrie 1950, odată cu cei 200 elevi care au fost transferați la Gherla, în vederea demascării și «reeducării» lor. La Gherla, la camera 99 și altele, Henteș a bătut și a schigiuit.”

Timofei Mândru ne-a expediat și mai multe schițe ale planului închisorii Gherla, ce ne folosesc la identificarea locurilor unde s-au desfășurat dramele și tragedia despre care vorbesc în acest studiu. Le reproducem mai jos, ele contribuind la mai buna înțelegere a tuturor mărturiilor produse asupra acestui sălaş al caznelor sub regimul comunist.

Părăsind ucigașii și oprindu-ne asupra victimei lor, Dumitru Bordeianu aduce o contribuție nobilă la portretizarea lui Flueraș în ultima perioadă a vieții sale. Ea este cu atât mai prețioasă cu cât provine de la un tânăr cu formație spirituală de dreapta, deci predispus a-l judeca pe liderul social-democrat cu asprime, ca oponent politic.

Deși repetăm lucruri cunoscute de cititor din cele expuse anterior, nu voi evita reluarea caracterizării făcută de acest autor, pentru că lauda celor morți nu are sens să se curme niciodată. „Bătrânul Flueraș, muncitor tâmplar din Arad, fost membru în Comitetul Internațional Socialiste și fost secretar al Partidului Social-Democrat al lui Titel Petrescu, nu a aderat la Partidul Comunist, o dată cu Lothar Rădăceanu (Wurtzelbaum), ci a rămas fidel P.S.D.-ului lui Titel Petrescu. Arestat împreună cu acesta, a avut o comportare de om cinstit și de mare bun simț. L-am cunoscut la Gherla în următoarea împrejurare” (p. 352-353).

Împrejurarea respectivă, după cum se va vedea, joacă un rol esențial în desenarea caracterului colegului de detenție despre care relatatează Bordeianu. Ea ne-a determinat să includem acest fragment revelator în lucrarea noastră *Chemarea lui Dumnezeu în temnițele comuniste* (București: Editura Ramida, 1998 și ediția a II-a: București, Editura Agapis, 2002).

Pe timpul când șefii organizatorici erau dimpreună Juberian și cu Reck, Bordeianu, prea slăbit, nu era scos la muncă în fabrică ci, condus de gardian, ieșea în curte să o măture, să umple hârdaiele cu apă și să facă alte munci necalificate. Aceasta se petrecea prin 1952. Într-o bună zi, a fost trimis să aducă o mătură de la capela dezafectată a penitenciarului, transformată în depozit mai ales de icoane și de mobilier bisericesc, aduse din fostul sediu cultic situat la nordul clădirii mari.

„Am rămas înmărmurit, zărand acolo un bătrânel, în genunchi și cu mâinile încleștate. Se ruga în fața unei icoane.

La zgomotul de saboți al pașilor mei, a întors capul și, văzând că sunt un deținut ca și el, mi-a făcut semn să vin aproape. M-am apropiat cu sfială și am îngenunchiat și eu. Atunci, bătrânul mi-a șoptit că este socialistul Flueraș.” Necunoașterea de către toată lumea a stării de spaimă, generând o prudență dusă până la exces, ce băntuia prin închisorile comuniste, mai ales în acea perioadă și într-un loc de elecție al triumfului denunțării omului de către om, impusă de reeducatori, ne determină să scoatem în evidență că atitudinea de încredere și de situare pe o poziție creștină fermă a insului necunoscut este vrednică să mire foarte.

„După ce și-a terminat rugăciunea, l-am întrebat, nedumerit, cum se face că el, care prin concepție ar fi trebuit să fie ateu, se roagă totuși lui Dumnezeu. Bătrânul, cu o voce care mi-a încălzit inima, mi-a spus că aceasta a fost în tinerețe, că totul n-a fost decât minciună, iar acum se roagă lui Dumnezeu să-l ierte.” Cuvintele sale nu cădeau pe un ogor fertil, astfel încât să transmită puterea rugăciunii și noului venit. Dimpotrivă, Dumitru Bordeianu, ca urmare a torturilor, nu se mai simțea stăpân pe mințile sale, drept pentru care cuvintele pioase nu i se despărțeau de buze, neizbutind să coboare către inima ce-i rămânea rece. Cel din urmă, recomandându-i să se păzească de privirile oricui, pentru a nu fi cumva turnat și, în continuare, pedepsit, se depărtă de bătrân. Necunoscutul cu care vorbise, „mi-a răspuns însă că nu se mai teme și atunci l-am lăsat în pace”, povestește autorul, explicând în continuare cum de putuse să-l găsească pe Flueraș acolo, cu preocupări atât de neobișnuite pentru temnița Gherla: „Avea posibilitatea să vină în capelă și să se roage, datorită faptului că, împreună cu alți bătrâni și bolnavi, făcea curat prin curtea închisorii și pe la bucătărie.” Conlocutorul său îi răspunse „că nu se mai teme”. Va să zică, nu trebuie să credem că era eroul ce nu cunoștea frica. Era, tocmai prin aceasta, eroul ce o depășise – ceea ce spune foarte mult. Acela care nu cunoaște frica este ori prost, ori nebun. Numai omul care o trăiește și și-o depășește are șansa de a deveni erou.

Asupra explicației lui Bordeianu că ocupația lui Flueraș era ca, alături de alți bătrâni, să se dedice curățeniei prin curte și bucătărie vom reveni, fie completând-o cu ocupația sa ulterioară, fie amendând-o cu mărturiile lui Timofei Mândru, alt coleg al lor de detenție, care pare să fi cunoscut mai îndeaproape existența sinistră a social-democratului.

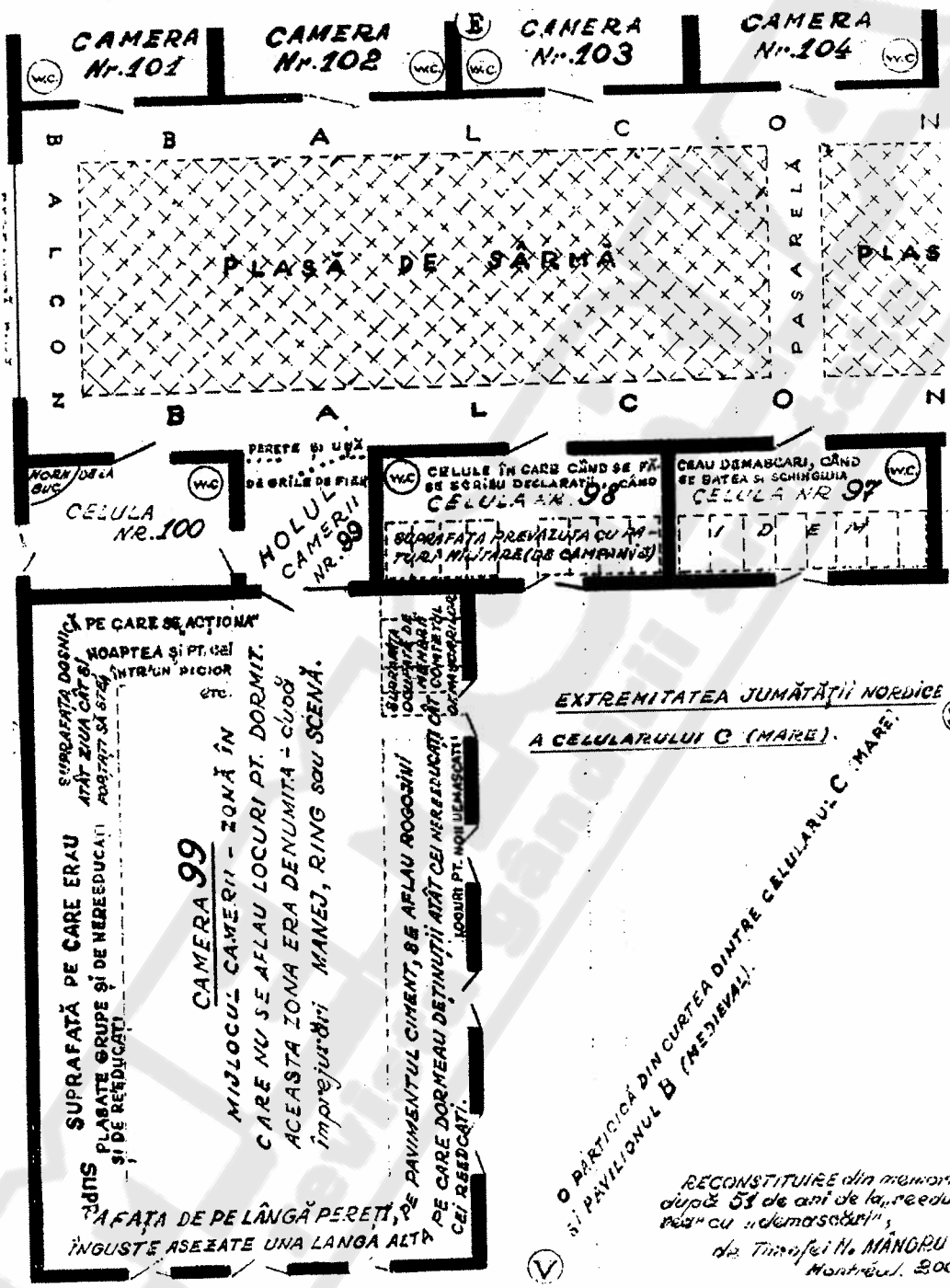
„Întâlnirile mele cu Flueraș la capelă”, continuă Dumitru Bordeianu, „s-au repetat de mai multe ori. Întotdeauna mă chema lângă el, să stăm umăr la umăr și să ne rugăm. (...) El rostea rugăciunea cu inima caldă și copleșită de prezența lui Dumnezeu.

În întâlnirile noastre în acea capelă, eu îl simțeam pe bătrânul Flueraș atât de aproape și atât de cald lângă mine, de parcă alături era tata, cu barba albă.

Flueraș credea fierbinte și aștepta să plece din lumea asta.” Naratorul îi completează portretul cu o trăsătură apăsată a creionului: „Exemplu de om cinstit cu el însuși, acest Flueraș; om care ajunsese să spună că ceea ce crezuse până atunci fusese minciună, în afară de Dumnezeu, care este Adevărul absolut.” Este firesc ca tocmai o asemenea evoluție a unui socialist să stârnească uluirea, iar statuarea noii poziționări, cu glas tare până și în fața unui străin, să stârnească elogiul.

Dumitru Bordeianu a primit un loc de muncă în atelierul de tâmplărie. Aceasta le rări celor doi prilejurile de întâlnire.

„Pe Flueraș l-am mai văzut un timp prin curte, când plecam sau mă întorceam de la atelier. Făceam în așa fel, încât să-l văd și să mă vadă. Îl salutăm cu un deosebit respect. Și chiar îl admirăm pentru că, deși ateu”, insistă el asupra aceleiași teme dezbătute nu mult mai sus, „revenise la dreapta credință, îngenunchind în fața icoanei lui Hristos.”

CAMERA Nr. 101

CAMERA Nr. 102

CAMERA Nr. 103

CAMERA Nr. 104

PLASA DE SARMA

PASARELA

PLAS

CELULA NR. 100

CAMERII NR. 99

CELULA NR. 98

CELULA NR. 97

CAMERA 99

SUPRAFAȚA DE PE CARE ERAU AFĂȚ ZIUA CĂȚ ȘI NOAPTEA ȘI PT. CEL ÎNTR'UN PICIOR ETC.

MIZLOCUL CAMERII - ZONĂ ÎN CARE NU SE AFLAU LOCURI PT. DORMIT.

ACEASTA ZONĂ ERA DENUMITĂ - CLUB Împrejurări MANEJ, RING sau SCENĂ.

PERETE ȘI USĂ DE ORILE DE FIER

SUPRAFAȚA PREVĂZUTA CU MATURĂ MILITARĂ (DE CAMPANIE)

PEREȚII DE CIMENT, SE AFLAU ROGOSII

DE PE CARE DORMeau DETINUȚII AȚĂȚI NEREZUCIȚI CĂȚ ÎNCONTROUL CĂȚ REZUCIȚI.

LOCURI PT. NON DEMARȘATI

RECONSTITUIRE din memorie după 53 de ani de la, reedue peșcu "demarșati", de Trinafeii N. MANGRU Montreal, 2002

EXTREMITATEA JUMĂTĂȚII NORDICE A CELULARULUI C (MARE).

O PARTICIA DINTRE CURTEA DINTRE CELULARUL C (MARE) ȘI PAVILIONUL B (MEDIEVAL).

Astfel, ne-am apropiat de concluzia acestor amintiri privitoare la Flueraș.

„După câteva săptămâni de lucru ca trasator, am găsit pe masa mea de la atelier următoarele cuvinte, scrise cu litere de tipar schimonosite: „Criminalii de Rek și Juberian l-au ucis pe Flueraș”. Am rămas înmărmurit. Nu-mi venea să cred ochilor și nici n-am crezut pentru moment. N-am crezut, pentru că, după plecarea lui Țurcanu, Popa, Levinschi, Caba și ceilalți [șefi ai reeducărilor, vinovați de căderea multor martiri din rândurile tineretului arestat atunci, și preschimbarea lor în notorii călăi ai colegilor, printre care Constantin Juberian însuși, după cum s-a văzut], Juberian nu mai era în stare să ucidă pe cineva.”

Deducând adevărul în privința provenienței ordinului executării social-democratului, fără vreo condamnare anume la moarte emisă de justiție, Dumitru Bordeianu, într-un elan ce-l însoțește permanent pe parcursul narării, un elan de tip confratern sau creștin, acela de a șterge vina torționarilor de proveniență studentească, conduce mintea cititorilor către unelte ale mârșăviei deosebite de acelea denunțate în biletul ce a circulat prin toată fabrica, la moartea secretarului partidului condus de Titel Petrescu.

„Sunt convins că uciderea lui Flueraș a fost comandată de la București, iar autorii, morali și fizici, n-au fost Juberian și Rek, ci Goiciu. Probabil că găsim-l pe Flueraș în genunchi, Goiciu a avut pretextul ca să-i facă de petrecanie, așa cum le făcuse la Galați [oraș al cărui penitenciar îl condusesse anterior] atâtor preoți sau celor pe care îi văzuse prin vizetă în genunchiați, făcându-și rugăciunea”, încearcă memorialistul să înțeleagă, din propria-i experiență, pricina pentru care comandantul Gherlei, Goiciu, i-ar fi căutat lui Flueraș sfârșitul cu orice preț. Din afirmația aceasta extragem și o umbră a fricii personale născute în narator de a frecventa alături de Flueraș capela dezafectată, atunci când cel numit obișnuia, la vederea lui, să-l cheme lângă sine la rugăciunea interzisă. De ce menționăm această spaimă, atunci când autorul nu o face? Capitolul următor al amintirilor debutează cu o frază lămurind rostul întrebării mele.

„Cu timpul, toți deținuții au aflat că studenții, elevii și o parte din muncitori sunt turnători. Faptul acesta mă și întrista, dar mă și bucura, scăpându-mă de muștrările de conștiință pe care le-aș fi avut dacă cineva mi s-ar fi destăinuit, și eu ar fi trebuit să-l torn” (p. 357). Ne este ușor să înțelegem cât îl apăsa secretul împărtit cu Flueraș, secret ce oricând putea deveni o acuzație de tăinuire a faptelor săvârșită de către Bordeianu însuși și să se întoarcă împotriva sa cu bătaii și alte tipuri de tortură pe care nu le-ar fi trăit pentru prima oară și pe care nu le uita.

„Numai Dumnezeu știe”, se străduie el să apere pentru ultima oară ucigașii, „cine l-a ucis pe Flueraș pentru vina că se ruga lui Dumnezeu să-i ierte necredința și păcatele. Acele cuvinte: «De acum nu mă mai tem», îmi sună și azi dramatic în urechi” (p. 352-356).

„Pe Ion Flueraș”, își începe domnul Timofei N. Mândru contribuția sa la lămurirea treptelor uciderii liderului social-democrat, „l-am cunoscut în Penitenciarul Gherla, pe la jumătatea lunii iunie 1952, în sala de la parterul celularului C (mare) cu ocazia repartizării deținuților pe atelierele fabricii din incinta penitenciarului —, repartizare făcută de lt. mj. Alexandru Mihalcea,

responsabil cu producția (transferat cu serviciul de la Canalul Dunăre-Marea Neagră la Penit. Gherla, cam pe la jumătatea lunii mai 1952), asistat de noul director al închisorii Gherla, cpt. Petre Goiciu, fost lt. mj. și director al Penit. Galați, care a fost transferat cu serviciul la Penit. Gherla, într-o zi din prima decadă a lunii mai 1952, înlocuindu-l pe cpt. Constantin Gheorghiu, sub a cărui oblăduire s-au desfășurat «demascările» din Penit. Gherla, și care a fost transferat la Penit. Galați, ca director, în locul lui Petre Goiciu, iar ambii (Alex. Mihalcea și Petre Goiciu) asistați de slt. M.A.I. Constantin P. Avădanei, șeful Biroului Inspecției (Bir. Operativ) al Penit. Gherla și coordonator al «demascărilor» din Penit. Gherla, după plecarea slt. Sucigan Gh.” Un similar spirit al detaliilor, căutându-l mereu cu acribie pe cel mai corect și refuzând eliminarea oricărui element ce ar putea sluji reclădirii amintirilor ne va însoți pe tot parcursul rememorărilor sale.

Asupra tuturor inșilor de mai sus, autorul ne va oferi ulterior amănunte ce contribuie la iluminarea chipurilor lor bestiale. Până atunci, să pătrundem în acea sală a celularului C (mare), unde avea loc împărțirea deținuților pe secții și ateliere ale fabricii penitenciarului, în așteptarea momentului când obiectivul camerei de luat vederi mânăuită de Timofei Mândru se va apropia de omul urmărit de noi.

„Am rămas nerepartizați doi deținuți; subsemnatul și un deținut în vârstă, care, deși tuns scurt, la fel cu ceilalți deținuți, se vedea că are părul alb, cu mustața de culoare alb-grizonant, lăsată puțin peste buza superioară. Când l-am văzut stând drept, părea să aibă înălțimea mai mică de 1,70 m.” Până atunci, în clipa când se pomeniră excluși de la repartizarea la locul de muncă, ce se desfășura, respectivul „ședea pe o boccea (conținând) lucrurile sale, era îmbrăcat civil, în haine de culoare gri, șifonate, iar șapca – una obișnuită, tip muncitoresc – și-o ținea pe unul dintre genunchi; era slab, iar privirea și fața sa exprimau apatie și resemnare.” Rămăseseră în partea stângă a sălii, osteniți și indiferenți, aproape insensibili, unul pe scaunul său improvizat, în mijlocul acesteia, iar naratorul, la câțiva pași de el.

„Directorul Goiciu P., care asistase la repartizarea deținuților și care se învărtise asemeni unui curcan înfoiat împrejuru-și și în jurul lt. mj. Alex. Mihalcea și al slt. Const. Avădanei, ținându-și mâinile la spate, robust, cu pieptul bombat, cu un început de burtă, cu buza de jos rășfrântă – rășfrângere care exprima dispreț și trufie –, dintr-o dată oprindu-se din acea învărtire a sa, își aruncă privirea spre noi, cei doi rămași nerepartizați. A privit lung la noi și, nedumerit parcă, cu pași întinși și repezi, a pornit spre noi, oprindu-se în dreptul vecinului meu, încă pe boccea, și care nu s-a ridicat în picioare la sosirea lui Goiciu. Acesta, punându-și mâinile la spate, încrunțat și mânios, a început cu voce din ce în ce mai tare să-i spună: «Tu ești, mă, banditul? Tu?... tu-ți Dumnezeu! mă-ti de trădător... și bandit care ai trădat clasa muncitoare!... Tu, banditul, tu, trădătorule, tu n-ai dreptul la muncă! Tu trebuia să fii împușcat. Dar n-ai fost împușcat, banditul... Ai să putrezești aici, în pușcăria asta!... Da! Banditul, aici ai să putrezești!... Iar eu, banditul, o să-ți scot toți gărgăunii pe care-i ai în cap!... tu-ți gărgăunii mă-ti să-ți ..t de bandit și trădător!...» și aplecându-se spre capul «banditului»,

a început să-l ciocănească în creștet cu dosul degetului arătător îndoit ca un cârlig gros și să-i spună ce anume intenționa el, Goiciu, cu acel ciocănit tare și repetat îndelung: «Numai gărgăuni ai în capul ăsta! Numai gărgăuni! Nimic altceva! Dar o să ți-i scot eu pe toți, banditul! Pe toți ți-i scot!... Auzi?... tu-ți gărgăunii mă-ti de trădător...».

Deșcrierea începe în trombă și este întocmită de o mână de prozator sigură pe ea. După retragerea masei de condamnați galbeni ca ceara, schilavi, rupți și duhnitori, din sala aceea imensă, rămăseseră, părelnic uitați, numai doi dintre câți se îngrămădiseră, tremurători pe picioare, inițial, rămăseseră ca două vrăbii pricăjite: una ciucită pe boarfele ei, cealaltă cocoțată pe scobitorile țurloaielor înfipite în ciment. Doi ofițeri de fier îi străpungeau cu lănciile privirilor arzătoare. Cel mai mare în grad și funcție părea o cunoștință veche a deținutului mai vârstnic. Respectivul condamnat politic nu s-ar fi zis că punea prea mare preț pe burdihănosul în haine kaki care, făcând spume la gură, năvălise asupra-i cu bolmojeli sărace în idei, dar scuipeate cu perseverență ritmică dintr-o gură mai spurcată ca bolboroselile unei haznale în fierbere. Condeiu lui Timofei Mândru îl urmărește cu perseverență și forță evocatoare plastică.

„În timp ce Petre Goiciu îl apostrofa pe vecinul meu, care-l privea fără a scoate o vorbă – apostrofare împletită în patru cu invective, înjurături și amenințări, și în timp ce eu mă întrebam în sine-mi: «Cine o fi deținutul acesta pe care Goiciu îl urăște atât de mult?! Ce a fost în viața sa și ce rău o fi făcut el clasei muncitoare?», iată că se îndreaptă spre noi slt. Avădanei, căruia Goiciu îi spune: «Uită-te, tovarășe sublocotenent, la banditul ăsta de Flueraș! La trădătorul ăsta cu capul plin de gărgăuni și vezi ce faci cu el...» «Da, tovarășe căpitan!... Lăsați că mă ocup eu de el!», după care-i vorbi lui Flueraș: «Ridică-te, ia-ți bagajul și urmează-mă!» În tăcere, Flueraș a executat ordinul. Au ieșit din sala celularului în curte. Goiciu, care se întorsese la locul unde stătuse, lângă lt. mj. Mihalcea, i-a petrecut cu privirea până când cei doi au dispărut în conul de umbră.»

Autorul îl prezintă pe noul personaj ce a intrat în conștiința cititorului, alături de care s-a retras comandantul penitenciarului:

„Lt. mj. Mihalcea Alex. era un tip la vreo 30-33 ani, șaten-brunet, înalt, subțire, aproape în permanență având două cute ale încruntării între sprâncene, cu mustăcioară tip Douglas, frumușel, foarte curat, îngrijit, elegant, cu părul negru și anume lăsat răvășit – așa... ca revoluționarii. Era cel mai școlit dintre ofițerii Penit. Gherla. Avea studiile secundare complete. Unii deținuți spuneau că ar fi tehnician de profesie. Înainte de transferarea sa la Penit. Gherla, lucrase la Canalul Dunăre-Marea Neagră, a fost asimilat de M.A.I., care i-a dat direct gradul de lt. mj., grad ce corespundea – în vremea aceea – cu studiile pregătirii sale profesionale. Era energic, foarte exigent, arogant, infatuaț, intolerant, era de o mare răutate. Și era sadic!” Rareori găsim fost deținut politic, dintre aceia care s-au hotărât a deveni memorialiști, în stare să alcătuiască un portret fizic de o atare acuratețe și pregnanță! Vioiciunea stilului folosit de Mândru și exactitatea vocabularului ales de el, ordonarea lui, puterea cuvintelor de a se imprima în imaginația cititorului astfel încât să nu mai fie dezrădăcinate, toate aceste calități

și altele, ce le vom descoperi pe parcursul familiarizării cu scrierea sa, contrazic categoric diversele diagnostice de nebunie ce l-au însoțit după eliberare pe autobiograf, atâta timp cât refuza să se prefacă – așa cum i se cerea – a fi uitat ororile trăite în timpul reeducărilor, ci, dimpotrivă, se străduia să mărturisească pretutindeni și în orice împrejurare cât era de odios regimul comunist criminal. Despre acestea am pomenit insistent în articolul: „Nici un credit aceluia care se mărturisește...! sau: Un preot armean în „Reeducări””, publicat în revista „Ararat”, de găsit și pe internet

Sărind peste informațiile privitoare la secția unde fusese condus Ion Flueraș, să continuăm a-l urmări pe lt. mj. Alex. Mihalcea pentru a-l cunoaște și mai îndeaproape, în măsura în care ne-o prilejuiește Timofei Mândru.

„Unii dintre deținuți, care erau curajoși, dar și care riscau, precum și alții care nu erau curajoși, ci erau inconștienți de ceea ce li se putea întâmpla, atunci când vorbeau între ei despre responsabilul cu producția, respectiv lt. mj. Alexandru Mihalcea, nu spuneau «șeful producției» sau «lt. mj. Mihalcea», ci-i ziceau «sifiliticu'». «Sifiliticu'», nu zilnic, dar aproape zilnic, venea în fabrica închisorii în inspecție. și dacă se întâmpla să aibă draci, atunci când venea în inspecție – și cum «draci», Alex. Mihalcea avea aproape întotdeauna – să te fi ferit Dumnezeu să-i fi ieșit în cale fără a-l saluta corect, ori să nu fi mers în pas alergător prin curtea fabricii, ori să te fi văzut nelucrând, ori să fi găsit un mic defect la piesa de care te ocupai sau la vreuna dintre piesele executate de tine, că atâta-ți trebuia! Ca ieșit din minți, lt. mj. Mihalcea începea să țipe la tine și să-ți care de-a valma pumni și palme și dosuri de palme peste față și peste întreg capul, după care îți trăgea și niște șuturi, toate aceste lovituri fiind însoțite de înjurături de biserică, de Dumnezeu și de Cristos. Doar era fiu de preot...

„Iar când vreunul era chemat de Mihalcea în biroul său, se întâmpla o mare minune dacă ieșea nebătut și neînjurat!”

După ce i-a făcut o prezentare fizică și cât de cât generală, memorialistul l-a înfățișat pe eroul său în mișcare, mai exact, trecând ca un vifor otrăvit prin fabrica penitenciarului, de a cărei organizare răspundea. În continuare, deoarece i-a pomenit biroul, scriitorul ne oferă șansa de a-i urmări activitatea dincolo de ușa acestuia.

„În biroul său din clădirea administrației închisorii, lt. mj. Mihalcea de obicei bătea cu o coadă de mătură pe care o ținea lângă el, sprijinită de masa ce-i ținea loc de birou. Iar atunci când avea prea mult de lucru și nu avea timp să iasă în vreo curte a închisorii pentru a căuta un deținut căruia să-i găsească vreun motiv pentru a-l bate, își striga plantonul pe care-l «invita» în birou: «Planton, repede! Hai! Fuga la mine!... tu-ți Paștele, biserica și Dumnezeuul mă-ti de bandit!» și începea să-i tragă pumni și palme peste față și cap, apoi îi ordona: «Acum, întinde amândouă mâinile cu palmele în sus. Așa!... tu-ți biserica și Cristosul mă-ti de bandit!...» și începea să-i tragă la palmă cu coada măturii, cu sete, strângându-și buzele subțiri și vinete, în timp ce Cornea Dorel, plantonul, un tânăr a cărui vârstă era de vreo 17 ani, fost elev până la arestare, condamnat la – din câte-mi amintesc – cinci ani închisoare corecțională, de statură mijlocie, subțire, cu trăsături fine, se îndoia de la mijloc, începea să țipe înăbușit, din

cauza durerii, își lipea coatele de coaste, întinzând numai palmele înroșite, până cădea, se lăsa pe genunchi, la picioarele dezlănțuitului locotenent major.”

Portretul noului personaj apărut în pagină nu va fi îmbogățit cu mijloacele obișnuite, ci printr-o trecere în revistă a multiplelor locuri de suferință unde Timofei Mândru i-a împărtășit soarta – ceea ce coboară lumini mohorâte asupra personalității plantonului, dar și garanția autorului privitoare la tot mai șubreda lui sănătate, la decăderea fizică și înjosirea morală a acelui copil victimizat de locotenentul major. Acest fragment îi oferă memorialistului șansa de a trece în revistă toți tinerii cu care a stat în perioadele respective, după nume, origine, ocupație, înclinație politică, de obicei el amintindu-și cu exactitate toate acestea. În cazul când memoria nu l-a mai slujit cu fidelitate, a consemnat-o prin semne de întrebare, străduindu-se ca lista concepută să devină un instrument de lucru util oricui și oricând.

„Cu plantonul Dorel Cornea și cu alți nouă deținuți, între 15 iunie și 1 iulie 1952, am stat într-o celulă de la etajul I, aripa dreaptă a celularului C. În lunile septembrie și octombrie 1954, am stat împreună cu el și cu alți vreo treizeci de deținuți – toți bolnavi de t.b.c. pulmonar, într-o cameră «infirmierie», respectiv camera nr. 2, etaj, în Pavilionul B – cetate. Între 13 și 15 decembrie 1954, subsemnatul, Cornea Dorel și alți vreo 30 deținuți bolnavi, am stat în carantină într-o cameră de la parterul Pavilionului B., apoi, în același an, am călătorit cu duba-tren, stând tot împreună, la Penitenciarul Jilava, la celula nr. 1, Secția I – secret.

În acea noapte de 17 dec. (1954), cam la vreun ceas după ora stingerii, de câteva ori, noi cei din celula nr. 1, am auzit pași pe sală, pași care au trecut prin fața ușii noastre și am auzit cum s-a deschis și închis ușa celei vecine, celula 0, celula condamnaților la moarte. Apoi am auzit mulți pași și zornăituri de lanțuri. Era un lot format din mulți deținuți puși în lanțuri, care plecau.

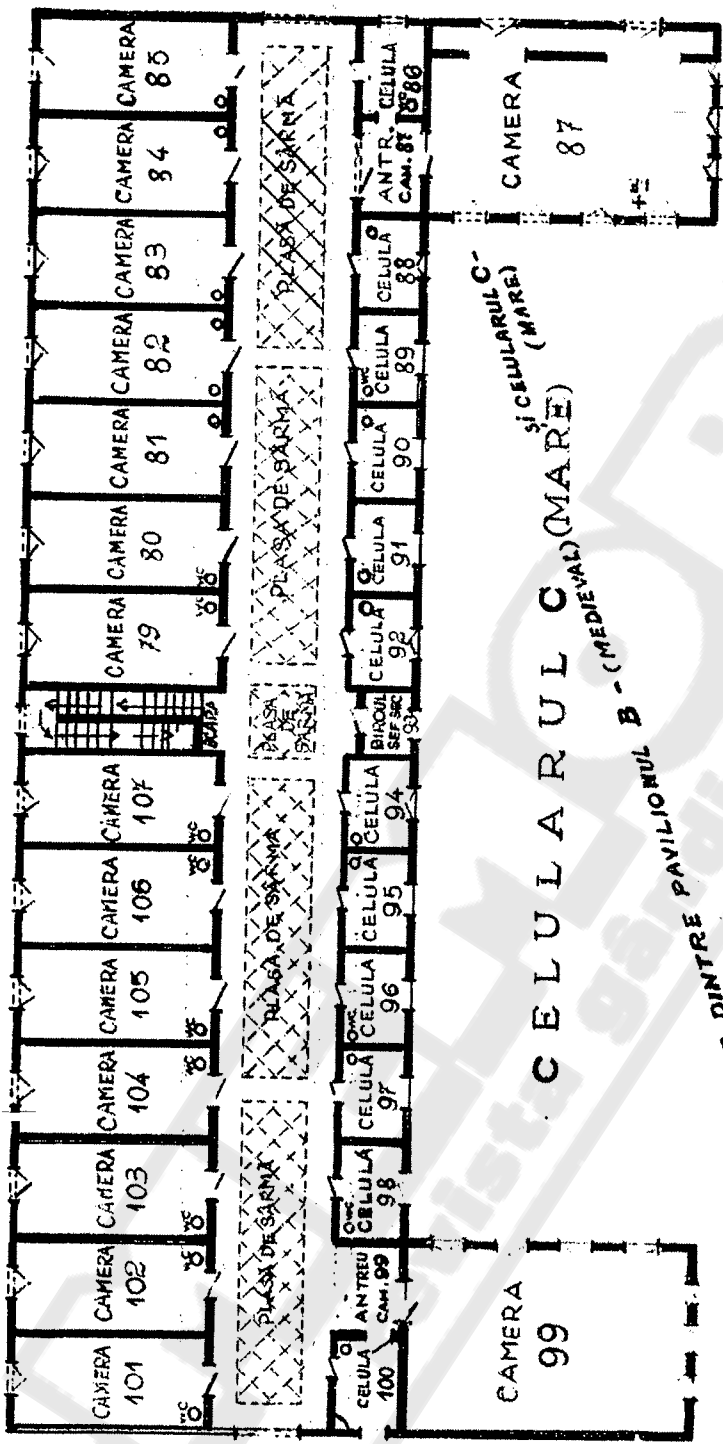
A doua zi, 18 decembrie 1954, după numărătoarea de dimineață, noi, deținuții veniți de la Gherla, am fost scoși din celula nr. 1 și mutați în celula nr. 0 care, în noaptea ce trecuse, devenise liberă. De la ușă până la fereastră se afla intervalul dintre paturile din dreapta și stânga celei. Paturile erau de fier și erau suprapuse. Un alt rând de paturi suprapuse se afla pe partea cealaltă. Pe paturi se aflau saltele umplute cu paie și câte o pătură uzată la fiecare pat. Paturile erau grupate în patru grupuri de câte patru paturi de fiecare grup. În celula 0, în total, se aflau 32 paturi. Pe lățimea zidului de sub fereastră celei, prevăzută cu gratii de fier groase și oblon de scânduri, se afla improvizat un fel de w.c. de lemn, făcut în așa fel ca mizeria să alunece pe un jgheab de tablă ce ieșea prin orificii făcute în sticla geamului și a oblonului, înclinat și lung până deasupra unui hârdău colector al dejecțiilor.

Din lotul de tuberculoși veniți de la Gherla și introduși în celula nr. 0, eram și câțiva care trecuserăm prin demascări. Unii prin acelea de la Pitești și Gherla: Lungeanu Virgil și Dănilă Mihai, ambii fii de preoți, foști studenți la Fac. de Medicină umană – Iași, condamnați pentru activitate legionară; Cojocaru Nicolae (?); (Petre?) Nică, fost student la Drept, la Iași; Baruția Liviu, din Oradea, fost student la Fac. de Teologie, legionar, făcea pușcărie din anul 1944, luna martie

sau aprilie. Turcu Constantin, fost student la Facultatea de Medicină umană, din București, condamnat pentru activitate legionară, a trecut și prin demascările de la Pitești și prin cele de la Gherla. Subsemnatul și Botezatu Ion, țaran dintr-o comună din fostul județ Putna – Vrancea, țaran, condamnat la 25 ani muncă silnică, pentru răzvrătire contra ordinii sociale, trecuserăm prin demascările de la Gherla.

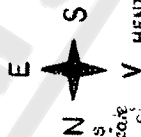
Cornea Dorel, din com. Ileni, fostul jud. Făgăraș, fiu de notar, fost elev la Făgăraș, condamnat pentru activitate legionară într-un grup F.D.C.; Comșulea Nicolae, din com. Ileni sau dintr-o comună vecină, jud. Făgăraș, orfan de mamă, fost elev la Făgăraș, condamnat la vreo cinci ani închisoare corecțională, pentru activitate legionară – F.D.C.; Coconeț Victor, din București, originar din Ardealul de Nord, din Cluj?, Turda?, licențiat în Drept și Filosofie, fruntaș al tineretului național-țărănesc – Maniu, era condamnat la 7 ani închisoare corecțională; făcea închisoare din august 1947 și s-a eliberat în luna februarie 1956, din Penitenciarul Tg. Ocna. Agafiței Gheorghe, din comuna Dolhasca, fostul jud. Botoșani, fost plutonier de jandarmi, fusese condamnat pentru infracțiunea politică: crime de război. Mircean (Mircea?) Gheorghe P., țaran din localitatea Apahida, fostul jud. Someș, condamnat pentru propagandă iehovistă. Popescu (Const.? Nicolae?), dintr-o comună din jud. Vlașca sau Teleorman, apicultor. Florea Ion, din București, boiangiu de meserie, originar din Oltenia, condamnat pentru activitate subversivă în cadrul organizației «Patria și Regele» (Pentru Patrie și Rege?). Un deținut de prin Ițcani, mecanic de meserie, avea vârsta între 45 și 48 ani, turnător notoriu la Gherla și de la care n-am putut afla dacă sau nu trecuse prin demascările de la Gherla. Un tânăr cu numele Ștefănescu Constantin (Bujor), din localitatea Urlați, jud. Prahova. Și împreună cu noi, cei menționați, erau și alți deținuți veniți tot de la Gherla odată cu noi.

După ce fiecare dintre noi a ocupat câte un pat, am început să studiem această celulă de sinistră faimă. De multă vreme, mulți dintre noi știam că celula nr. 0 este rezervată pentru deținuții condamnați la moarte, însă nu știam că în noaptea care abia trecuse, din această cameră nr. 0 fuseseră scoși și duși sub escortă pe poligonul din Valea Piersicilor, pentru a fi executați, șaptesprezece deținuți din lotul Țurcanu, în frunte cu acesta; toți fiind condamnați la moarte pentru crimele pe care le-au comis în «reeducarea» cu «demascări», în închisorile Gherla și Pitești, afară de Nicolae Cobâlaș, lucru pe care aveam să-l aflăm abia în anul 1995, din Procesul-verbal de execuție din 17 decembrie 1954, publicat de Editura Vremea, în volumul documentar intitulat: *Documente ale procesului reeducării din închisorile Pitești-Gherla*. Și nu știam că în urmă cu opt luni și o zi, în acea celulă în care fusesem mutați (celula 0), în noaptea de 16/17 aprilie 1954, a fost executat fostul comunist Lucrețiu D. Pătrășcanu, care nu putea merge, având piciorul amputat, pentru că îi fusese zdrobit de anchetatorul său Iosif Moldoveanu, în cursul anchetei; a fost împușcat în celula nr. 0. Și nu știam că în acea noapte de 16/17 aprilie, pe poligonul din Valea Piersicilor, a fost executat și coinculpatul lui Lucrețiu Pătrășcanu, Remus Coffler, care și el fusese condamnat la moarte în procesul care s-a terminat cu trei zile înainte de execuție, lucru pe care aveam să-l aflu abia în luna aprilie 1968, din presă.”

RECONSTITUIRE DIN MEMORI
 OUA 50 DE ANI DE LA "REEDUCAREA
 DEMOCRATICA".

De Timofei N. Măroșu
 Montevideo, 2003

CAMERA NR. 87

+ I. F. (locul pe care o decedat secretar-democrat: Ion FLUERAS
 decedat fiindu-i cauza de batute și schingiuire ca în celălalt
 din orașul M. A. de nouăzeci recedat: "Reșterea", JUBERIAN Conș. 5;

Cititorul își amintește că am sărit peste un pasaj al scrierii lui Timofei Mândru, pentru a nu ne depărta de lt. mj. Alexandru Mihalcea, ci a aduna cât mai multe informații privitoare la el, ce pot fi însumate într-un corp comun, necesar creării unei perspective asupra condițiilor și zbirilor pe mâna cărora încăpuse fruntașul social-democrat Ion Flueraș. Acum vom reveni, reintegrând fragmentul omis anterior, deoarece în el aflăm condițiile generale de viață în acea parte a penitenciarului unde poruncise Goiciu să fie condus bătrânul.

„În luna octombrie 1952, am aflat de la doi tineri care au fost scoși din izolare că în acea zi a repartizării făcute de lt. mj. Mihalcea Alex. pe ateliere, pe camere și pe celule, Ion Flueraș a fost încarcerat într-o celulă de la etajul 2 din secția Izolare, celularul A (celularul vechi sau Cetate) – secție în care dintre cei care făceau parte din administrația închisorii nu puteau intra decât următorii: a) cei doi șefi de secție care își făceau serviciul în ture de 12h cu 24h; b) prim gardianul închisorii; c) ofițerii de servici; ofițerii politici; d) comandantul (directorul) penitenciarului.

În această secție Izolare se dormea pe podea, pe o rogojină îngustă, uzată, destrămată. Polonicul cu care se împărțea ciorba era mai mic decât polonicul cu care se împărțea ciorba acelor deținuți care nu munceau și acelor deținuți care munceau, dar care nu-și puteau face norma. Iar ciorba care li se dădea izolaților era mult mai subțire decât a celorlalți deținuți. Deținuților de la Secția Izolare li se dădeau cele mai uzate și rupte păături. Erau bărbierii mai rar decât ceilalți deținuți și foarte rar erau duși la baie. Iar aceasta li se făcea numai noaptea, după ora stingerii și dura foarte puțin. La aer nu erau scoși deloc.

Deținuții de la secția Izolare zilnic erau vizitați de cei trei ofițeri politici: slt. Avădanei Constantin, politrucul șef, și cei doi sublocotenenti Ciumaș și Roboiu, secunzii politrucului Avădanei. Acești trei ofițeri politici îi vizitau pe cei izolați pentru a-i bate. Și-i băteau, nu se jucau. Și comandantul Goiciu trecea pe la ei, de obicei la numărătoarea de dimineață, pentru a-i dezmierda cu câteva palme și dosuri de palmă, pentru a le spune ceva trivial despre Dumnezeuul mamelor lor și despre mamele lor (ale «bandiților» de la Izolare); pentru a-i întreba dacă le-au ieșit sau nu gârgăunii din cap; pentru a-i avertiza că dacă ei – singuri – nu-și scot gârgăunii din cap, atunci el, Goiciu, le va scoate gârgăunii; și pentru a le mai schimba puțin aerul acestor nenorociți, cu duhneala personală care-i ieșea din gură și stomac – duhneală rezultată din amestecul de vodcă, vin, coniac și tutun.

Acest personaj, căpitan Goiciu Petre (Petrache), director al Penitenciarului Principal Gherla, în perioada mai 1952-1959, când a fost înălțat la rangul de colonel și a fost pensionat, celor care nu eram reeducați (nu ne reeducasem), în unele situații conflictuale dintre un deținut sau mai mulți deținuți și administrația închisorii, Goiciu Petre ținea să ne facă următoarea precizare, cu vocea-i groasă și răgușită: «Bă, banditul, bă!» sau «Bă, bandiților, bă! Fiți atenți la ce vă spun eu! Aici – în închisoarea asta, eu vă dau să mâncați! Eu vă dau să beți! Eu vă apăr ca să nu vă linșeze clasa muncitoare! Eu sunt tatăl vostru! Eu sunt mama voastră! Eu sunt Dumnezeuul vostru!... tu-vă Dumnezeuul mamei voastre de bandiți!...»

Directorul Goiciu Petre, începând cu șapca sa militară, de securist, până la vârful bombeurilor cizmelor sale, era leit Iosip Broz Tito, cel din caricaturile făcute de comuniști în perioada antititoistă iunie 1948 – iulie 1952?”

„Ion Flueraș, după ce a fost ținut la secția Izolare, et. 2, din celularul vechi (pavilionul A – Cetate), începând de pe la jumătatea lunii iunie 1952 până în luna octombrie 1952, a fost mutat din secția Izolare într-o celulă din celularul C (mare) și a fost scos la muncă în fabrica penitenciarului, ca om de servicii la w.c.-ul din curtea fabricii – w.c. care se afla lângă zidul dinspre Nord al celularului mare. Ion Flueraș a fost pus să se ocupe de curățenia acestuia.”

Nu este exclus ca despre această perioadă să dea seama și Dumitru Bordeianu în filele trecute în revistă de noi mai sus. Mă refer la acele minunate răgazuri pe care și le fura în capela din curtea penitenciarului, închinată rugăciunii, pe care le-a folosit și pentru a-l atrage către Dumnezeu și pe tânărul legionar care-și uitase credința sub bâtele camarazilor săi „reeducatori”.

Cititorul rămas străin de degradarea la care au fost supuși frații săi aruncați în temniță de către regimul comunist, întâlnește în cărțile de memorialistică de detenție iar și iarăși descrieri, deseori identice, ale tinetelor, «tunurilor», haznalelor prezente în majoritatea celulelor din închisorile cunoscute de noi ieri. Se întrebă, sâstisit, de ce era necesar să se revină încă o dată, cu fiecare nouă carte scrisă, asupra unor detalii atât de scabroase și, în definitiv, irelevante. În fiecare memorialist arde un duh al exactului, dezvoltat din nevoia irepresibilă de a comunica adevărul și numai adevărul cu privire la condițiile inumane în care Direcția Generală a Penitenciarelor a ales să contribuie la grăbirea morții celor încredințați ei. Nici unul dintre aceia care au pășit spre libertate, lăsând în urmă vreo gherlă bolșevică, nu se va obișnui vreodată cu mizeria pe care a fost obligat să o îndure și mereu se va mira de faptul că s-a găsit om să îl supună ei și de faptul că el însuși a avut tăria să o rabde. Așa că fie-i iertată insistența asupra unor amănunte ce i-au făcut viața odioasă într-o anumită perioadă a existenței.

Dar nici unul dintre autorii amintirilor de detenție citați până în prezent nu are darul cvasi-științific dovedit de Timofei Mândru de a analiza până la limita extremă colțul w.c.-urilor ce slujeau fabricii din Gherla. Oricât de deplasată poate părea admirația noastră pentru minuția expunerii sale, să nu uităm că cea din urmă are un scop sfânt: acela de a ne face de înțeles condițiile animalice impuse zilelor pe sfârșite ale eroului urmărit de noi.

„Munca lui Ion Flueraș consta în următoarele: a) trebuia să șteargă mizeria (urină, fecale) de pe scaunele de scânduri, zece la număr și care erau la vedere; b) pe culoarele dintre scaunele w.c.-urilor, fără uși, ci numai cu două deschizături la capetele culoarului și pe peretele din fața acestuia – perete prevăzut cu patru ferestre dreptunghiulare pe orizontală și fără geam, Ion Flueraș trebuia să presare pe jos rumeguș pe care îl aducea de la fierăstrăul circular de tăiat scânduri și dulapi, montat în curtea fabricii; c) trebuia să aducă de la atelierul de tâmplărie benzi de șmirghel sau de glaspapir uzat, apoi să le taie în bucăți de mărimea unei jumătăți de palmă și să le așeze într-o lădiță din care erau luate de deținuți, pentru a se șterge după ce-și făceau necesitățile. Acele bucăți de șmirghel erau folosite în loc de hârtie igienică. Iar după folosire, șmirghelul și glaspapirul nu se

aruncau în gura scaunelor w.c.-ului, ci în niște lădițe colectoare așezate sub jgheabul de scândură, lung de la un capăt până la celălalt capăt al w.c.-ului, în care deținuții urinau, și care era instalat sub ferestrele fără geamuri ale w.c.-ului; d) Ion Flueraș avea obligația să măture și să stropască în jurul w.c.-ului cu apă. Iar în timpii în care nu avea de făcut ceva, Ion Flueraș nu avea voie să stea afară și nici pe vreun scaun de w.c. liber. I se punea în vedere să stea în interiorul w.c.-ului, pe culoar, și numai în picioare.

De câte ori cpt. Goiciu Petre venea în inspecție în fabrică și-l vedea pe Flueraș în afara w.c.-ului, țipa la el: «Ce cauți afară, banditul? De ce nu stai în veceu? Acolo în veceu e locul tău, banditul!... Acolo, ...tu-ți Dumnezeuul mă-ti de trădător!... Dacă te mai găsesc afară, și nu în w.c., îți rup picioarele și te bag cu capul în w.c.... Auzi, bă? Așa o să-ți fac!»

Și tot în w.c. era Flueraș obligat să mănânce. Acolo l-am văzut mâncând mereu. Iar atunci când a fost scos la muncă, directorul Goiciu i-a vorbit așa: «Bă banditul și trântore, uite că te scot la muncă! Trebuie să muncești ca să-ți plătești cazarea: hrana, lumina, îmbrăcămintea, cazarmamentul (locul de pe priciul de scânduri și rogojina și pătura uzată), supravegherea și paza! Da, paza! Căci te păzim, bă, banditul, ca nu cumva clasa muncitoare să năvălească ca să te omoare pentru că ai trădat-o!...» Acestea, directorul i le-a spus lui Flueraș într-o dimineață de pe la începutul lunii octombrie a anului 1952, în curtea interioară-mare, din fața celularului C (mare), în fața noastră a deținuților din schimbul I, care așteptam, încolonați pe ateliere, ieșirea schimbului de noapte și intrarea noastră, a schimbului de zi, în fabrică.

Pe la începutul lunii martie 1953, Ion Flueraș a fost luat din închisoarea Gherla la Ministerul Afacerilor Interne, al cărui ministru era atunci temutul Alexandru Drăghici. Pentru ce l-au dus la M.A.I. numai Ion Flueraș a știut și cei care l-au anchetat sau care au discutat cu el acolo.

Pe la jumătatea lunii iunie 1953, Ion Flueraș a fost adus din nou în Penit. Gherla, unde a fost încarcerat într-o celulă de la etajul 1 al celularului C (mare) și nu a mai fost scos la muncă.

Într-o noapte din jurul datei de 20 iunie 1953, ofițerul de servicii, împreună cu șeful de secție au descuiat ușa celei în care se aflau Ion Flueraș și alți deținuți și l-au luat cu ei și l-au dus într-o celulă de la parterul celularului C, dându-l în primire unei echipe formate din trei deținuți reeducați.”

Am folosit anterior lămuririle autorului privitoare la cei trei, acolo unde au apărut numele lor pentru întâia oară.

„Cei trei deținuți – Juberian, Rek și Henteș – în acea noapte de iunie 1953, în care le-a fost «înmănat» deținutul Ion Flueraș, în acea celulă de la parterul celularului C (mare), începând de pe la jumătatea nopții și până dimineața n-au făcut altceva decât să-l bată și să-l schingiuiască pe fostul lider al social-democrației din țara noastră. L-au bătut în fel și chip pe bietul Ion Flueraș, care avea vârsta de vreo 75 ani. L-au bătut peste întreg corpul cu pumnii, cu cozi de mătură, cu bocancii și cu un ciorap gros și lung umplut cu nisip.

Toate acestea au transpirat mai ales după ce Constantin Juberian a fost luat de la Gherla la M.A.I., în luna iulie 1953, pentru a fi anchetat despre crimele sale

din cadrul demascărilor din închisorile Pitești, Gherla. Dar și mai multe lucruri s-au aflat după 15 ianuarie 1954, când fabrica din incinta penitenciarului Gherla și-a încetat activitatea și toți deținuții nereeducați și reeducați au fost închiși în camere și celule, fiind supuși cu toții unui regim celular și de cameră.

Spre dimineață, cei trei deținuți reeducați l-au bătut crunt și l-au schingiuit pe Ion Flueraș nu numai până când acesta și-a pierdut cunoștința, ci și după pierderea acesteia. Spre dimineață, l-au luat pe Ion Flueraș pe brațe și l-au dus în celula din care fusese scos noaptea de ofițerul de servicii și de șeful secției, aruncându-l pe prici.”

Ciclul pedepsirii la moarte a deținutului, acum că a luat sfârșit – minus lipsa îngrijirii medicale ce i-a urmat – este în mod evident rezultatul convorbirilor sau anchetei ce au avut loc la Ministerul Afacerilor Interne. De bună seamă, atunci i s-a propus să semneze o autodefăimare a întregii sale activități politice, după cum a făcut-o și șeful partidului său, Titel Petrescu, pentru a obține în schimbul acestei trădări de sine, eliberarea tuturor colegilor săi de crez care i-au urmat întru decizie. Despre Flueraș se crede că a refuzat acest târg.

Dar nu conducerea ministerului din București avea să-și mănjească mâinile cu sângele lui, oferind viitorimii capete de acuzare împotriva ei, pentru asasinat. Nici colegii acesteia de la conducerea penitenciarului Gherla, nici măcar ultimii și cei mai modești gardieni n-aveau s-o facă. Existau înși educați anume să omoare fără a pune întrebări, deoarece își închipuiau că pe calea aceasta își câștigau libertatea și tresele puse de-o parte anume pentru ei. Erau tinerii legionari reeducați (în cazul în speță și un informator în rândurile mișcării muncitorești, pentru a i se dovedi lui Flueraș că până și un ciripitor în defavoarea comuniștilor era mai prețuit de ei decât un ins care s-a opus formării partidului comunist român și care s-a opus Moscovei!).

Așa a început ultimul drum al liderului social-democrat, sub observarea directă a naratorului, el însuși agonizând în infirmerie:

„Ion Flueraș rămăsese în stare de inconștientă, cu capul tumefiat, cu vânătăi pe față și urme de sânge la gură și nas. De asemeni mâinile îi erau tumefiate și vinete. Pe zeghe și pantaloni avea pete de sânge. Era inconștient, ținea ochii închiși și gema întruna. Iar după numărătoarea de dimineață, a venit plantonul de la infirmeria mare de la etajul 3 – infirmeria care se afla în camera nr. 87 – și împreună cu unul din cele două plontoane de pe sala etajului 3 l-au luat pe Ion Flueraș și l-au dus la infirmerie, așezându-l pe un pat din colțul din dreapta, din fundul acestei camere mari. Când plantonul de la infirmerie – un tânăr cu numele Coroi sau Coroian, în vârstă de vreo 20 și ceva de ani, de statură mijlocie, destul de bine legat, transilvănean, băiat cumsecade, corect și autoritar în acea cameră-infirmerie, nu stătea de vorbă cu altcineva în afară de mine și vecinul meu de pat (un tânăr tot ardelean care, înainte de arestare absolvise liceul militar din Tg. Mureș), decât ceea ce era necesar. Eu eram internat de sanitarul plutonier Vereș Grigore cu pleurezie exudativă la ambii pulmoni.

Când plantonul Coroian l-a dezbrăcat complet pe Ion Flueraș, pentru a-i îmbrăca o cămașă și niște indispensabili curați, pe întregul său corp se vedeau contuzii, vânătăi și leziuni.

Medicul oficial al Penitenciarului Gherla, Bărbosu Viorel, nu a trecut deloc pe la infirmerie pentru a-l vedea pe deținutul Flueraș Ion care, din noaptea în care a fost bătut și schingiuit, nu și-a mai revenit din starea de inconștientă, n-a mai deschis ochii și nu a vorbit deloc, ci doar gemea! Gemea întruna: «ăăă, ăăă, ăăă, ăăă, ăăă, ăăă...», timp de o lună de zile, până pe la începutul ultimei decade a lunii iulie 1953, când, într-o noapte, a murit. Singurul oficial care a trecut pe la infirmerie a fost sanitarul Vereș Grigore.

În acea lună de zile în care Ion Flueraș a fost ținut în infirmerie, plantonul Coroian (Coroi) l-a îngrijit! Obișnuia să-i ridice capul cu o mână, iar cu cealaltă îi dădea apa cu lingura, la fel ca și zeama ciorbilor – lichide din care mai mult îi curgea din gură pe piept, decât le înghițea. Coroian îl ștergea și-l spăla pe față cu o cârpă umedă și tot el îi schimba cămașa și indispensabilii.”

Timofei Mândru nu-l părăsește pe fostul său coleg de infirmerie în aceste amintiri privitoare la el, fără a-i numi pe cei vinovați de pieirea lui în chinuri atât de cumplite.

„Ion Flueraș, după ce a fost condamnat la 25 ani muncă silnică, din care a executat 5 ani și 4 luni, a fost asasinat în felul în care l-am arătat mai sus. Sarcina de a fi ucis, dată de Comintern încă din anii treizeci, a fost îndeplinită în anii cincizeci (iunie-iulie 1953)! În acel timp, la Penitenciarul Gherla ofițer politic șef (șeful Biroului Operativ) era slt. M.A.I. Capană (?) care-i succedase ofițerului politic slt. Avădanei Constantin, care a fost arestat în ziua de 24 martie 1953, pentru participarea sa la acțiunea criminală denumită „demascări”, de la Penit. Gherla. Dat fiind vârsta sa (în 1953 avea vârsta de circa 30 ani), slt. M.A.I. Capană ar putea fi în viață și ar putea da relații despre asasinarea lui Ion Flueraș.

Dintre cei trei deținuți – Juberian Const., Rek Ștefan și Henteș Nicolae, care prin bătaie și schingiuire l-au ucis pe Ion Flueraș, știm în mod sigur că Juberian Constantin nu mai există din noaptea de 17/18 decembrie 1954, când a fost împușcat împreună cu Țurcanu E. și alți șaisprezece condamnați la moarte în procesul Țurcanu.

Rek Ștefan care, în anul 1953, avea vârsta între 37-40 ani, e posibil să fie în viață. La fel Henteș Nicolae care, în 1953, avea vârsta de 23 ani.

În cazul în care Rek Ștefan și Henteș Nicolae sunt în viață, dacă ar voi s-o facă (sau în cazul în care ar fi constrânși), ar putea spune numele celor care i-au pus să-l omoare în bătăi și schingiuri pe Ion Flueraș.

O altă persoană care în mod sigur cunoaște mult mai bine cazul respectiv, întrucât pe vremea când a fost asasinat Ion Flueraș, acea persoană a devenit șeful rețelei de informații din Penitenciarul Gherla, numit fiind în această funcție neoficială de slt. M.A.I. Avădanei Constantin, șeful Biroului Inspecției (Biroul Operativ) al închisorii Gherla, este actualul preot Calciu Gheorghe (Ghiță). Astăzi, când probabil are vârsta de 73-74 ani, el locuiește în S.U.A., unde a imigrat. El ar putea contribui la elucidarea acestor mistere, dacă ar voi.”

Unul dintre semnatarii principali și autori ai actului de la Alba Iulia, esențial pentru existența modernă a României, a fost ucis într-o totală ilegalitate până și în raport de justiția comunistă – oricât de ilegală ar fi fost ea însăși – în penitenciarul Gherla. Este vorba despre Ion Flueraș (care, de altfel, nu a fost

singurul semnatar al Proclamației pomenite care a fost omorât în temnițele comuniste). Se pare că astfel se îndeplinea un ordin vechi de un sfert de secol provenind de la Comintern.

Cu ajutorul sintezei informațiilor deținute până acum și prin aducerea la cunoștința cititorilor a altora inedite solicitate de mine victimei reeducărilor, domnul Timofei Mândru, nădăjduiesc că am putut aduce lumini suplimentare în domeniul acestui capitol atât de sumbru și de odios al istoriei partidului comunist din România, istorie pe care Nicolae Ceaușescu, după Gh. Gheorghiu-Dej, a refuzat cu obstinație să o lase a ajunge la tipar, temându-se de dezvăluirea acuzatoare a șirului imens de crime ce au alcătuit temeliile însângeratei sale existențe.

Mihai Rădulescu s-a născut la 15 mai 1936, a urmat (1942-1946) cursurile școlii primare „Maison des Français”, iar apoi „Lycée Français” până în 1948 (când liceul a fost desființat de regimul comunist, proapsăt instalat), când se înscrie în clasa a VII-a a liceului „Matei Basarab”;

– în 1955 devine student al Facultății de Filologie a Universității din București, secția engleză;

– în anul 1956, pe 4 noiembrie, este arestat cu grupul organizatorilor unei demonstrații studențești în Piața Universității; anchetat la Ministerul de Interne, este condamnat în 1957 la 4 ani închisoare corecțională (pentru delictul de agitație publică – art. 327 Cod Penal);

– trece prin închisorile Jilava și Gherla, precum și prin lagărele de muncă forțată (citește exterminare!) Periprava, Salcia și Luciu-Giurgiu;

– pe 3 noiembrie 1960 este eliberat din spitalul orașului Slobozia și transferat la Spitalul Colentina din București unde, ca urmare a febrei tifoide de care s-a îmbolnăvit, își continuă detenția cu o lână de izolare;

– după detenție, lucrează ca montator de calorifere, lucrător în lemn, hamal, instructor și mânuitor de teatru de păpuși;

– în urma examenului de admitere redevine student în 1963, iar în 1968 își dă licența la Facultatea de Limbi Germanice a Universității din București;

– devine profesor definitiv la liceul „Tudor Vladimirescu” și totodată asistent universitar de limbă engleză, iar din 1972 este lector de limbă engleză și franceză la Institutul Teologic, transformat după decembrie 1989 în Facultatea de Teologie a Universității din București, unde predă și în prezent;

– în 1956 debutează ca traducător de poezie, în 1964 ca poet, iar în 1962 ca dramaturg;

– debutează editorial în anul 1967; dintre volumele sale cele mai importante amintim „Shakespeare – un psiholog modern”, „Mozart – șapte zile pentru nemurire”, „O vizită la Regele Mihai I”, „Rugul aprins. De la mănăstirea Antim la Aiud”, „Casa lacrimilor neplânse: martor al acuzării în procesul «reeducatorilor»” și altele;

– a tradus din George Eliot, Oscar Wilde, Victor Hugo, H. Ibsen, H. Spencer, Montaigne și alții;

– în 1983, în urma unei vizite în Armenia (1972), a publicat volumul „Civilizația armenilor”;

– în prezent, paralel cu activitatea didactică, este directorul Editurii Ramida, fondată tof de el în 1990;

– curând urmează să-i apară romanul-evocație „Hrandt” – o scriere memorialistică și totodată o bogată frescă a unei epoci din istoria noastră contemporană.